

מדריך גליון 29 הלכתי

מדריך הלכתי ליום הכיפורים
ה'תשפ"ג

עם מנהגי יהדות גיאורגיה

יו"ר המכון ועורך ראשי: הרב ברוך צ'יקושוילי שליט"א
ביקורת מנהגי העדה: הרב רחמים רפאל ציקושוילי שליט"א
הערות והנצחה: בטל' 054-3060770 ובדוא"ל: daatleisrael@gmail.com
מו"ל: אהל משה - מרכז תורה וחסד והפצת יהדות (ע"ר) מס' 580608198
לתרומות: ח.ן פאג"י סניף 183 מס' חשבון: 409775789
עימוד ועיצוב: קריאייטיב מיזם

מטרת המדריך לציין ולהאיר את ההלכות השכיחות והמצויות ביותר בלבד
[בדגש על מנהגי אבותינו ורבותינו הקדושים], ובוודאי שאינו מהווה תחליף
ללימוד מקיף ומעמיק של כל הלכות החג.

ע"מ להקל על הקורא למצוא את מנהגי העדה, ערכנו את המנהגים
בגופן צבע שונה (זהב)

מדריך גליון 29 הלכתי

מדריך הלכתי ליום הכיפורים
ה'תשפ"ג

עם מנהגי יהדות גיאורגיה

הכיפורים הוא זמן סליחה וכפרה, מצווה על כל אדם לשוב בתשובה ולהתוודות על חטאיו ביום הכיפורים (רמב"ם הל' תשובה ב, ז).

מאהבת הקדוש ברוך הוא לישראל, נתן להם יום מיוחד בשנה לכפרת העוונות, ככתוב: "כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו" (ויקרא טז, ל). כיוון שיום

פיוס ובקשת מחילה מחבירו ערב יום הכיפורים

שוב לפייסו ועבירה ביד חברו, וילך לפני עשרה אנשים או נשים ויאמר שכבר ביקש מחילה מחברו.¹

וכתב הבן איש חי: שנכון להנהיג - שגבאי בית הכנסת יכריזו לפני תפילת 'כל נדרי' שהמתפללים מוחלים זה לזה, ויאמרו כולם "מחלנו!" ואם יעשו כן, מתעוררת סנגוריה גדולה מאד על ישראל בשמים, ומועילה ביותר למחילה וסליחה גם מאת ה' יתברך.²

מן האמור בכתוב (לעיל): **"לפני ה' תטהרו"**, דרשו חז"ל, שרק החטאים שהם "לפני ה'" כלומר עוונות שבין אדם למקום - יום הכיפורים מכפר, אולם עוונות שבין אדם לחברו אין יום הכיפורים מכפר, עד שירצה את חברו וימחל לו (יומא פה, ב). לפיכך, צריך כל אדם לפייס את חברו [שנמצא עמו בסכסוך] ולבקש ממנו מחילה ערב יום הכיפורים.³

אדם שביקש מחילה מחברו, וחברו אינו רוצה למחול לו, יחזור על כך ג' פעמים וכל פעם ייקח עמו ג' אנשים, ואם עדיין אינו מוחל אינו חייב

שלישי, ט תשרי (04.10.2022)

מנהג הכפרות ערב יום כיפור

מקום כבר כתב הרמ"א שאין לבטל המנהג, מפני שהוא מנהג ותיקין מתקופת הגאונים. **וכן נהגו במדינת גיאורגיה, לערוך כפרות ערב יום כיפור [באשמורת הבוקר לאחר הסליחות]** והיו לוקחים תרנגול זכר לזכר ותרנגולת לנקבה, ושוחטים העוף במקום, ופודים אותו בצדקה שהיו נותנים לעניים כשווי העוף [וזוה עדיף

א. מנהג ישראל לשחוט בערב יום הכיפורים תרנגול ל'כפרות', לרמוז בכך שהדין שהיה ראוי לבוא על האדם יבוא על התרנגול שמכונה 'גבר', והאדם ינצל לחיים⁴. פעולה זו מכונה "כפרות", כשם שהשעיר המשתלח לעזאזל היה מכפר על העוונות בזמן שביית המקדש היה קיים⁵.

ב. ואף שיש המערערים על המנהג⁶, מכל

1 שלחן ערוך הרב, או"ח תרד, א.

2 שלחן ערוך או"ח תרו, א.

3 שו"ע שם, וראה משנה ברורה ס"ק ג. וכאשר לוקח עמו ג' אנשים, יכולים הם להיות אותם האנשים בכל פעם (כף החיים שם, אות טו"ב).

4 בן איש חי, שנה ראשונה, וילך סע' ה. וראה להלן סעי' כא שגם מנהגינו בדומה לזה.

5 ע"פ יומא כ, א. ורא"ש שם פ"ח סי' כג; וטור או"ח סי' תרה.

6 של"ה יומא רלה, ב.

7 שו"ת הרשב"א ח"א סי' שצה וכן כתב מרן בשו"ע תרה, א.

עושה על כסף יאמר: "זה הכסף ילך לצדקה", ויש שכתבו לסיים: "ואכנס אני¹⁰ לחיים טובים ולשלום" [ראה הטעם בהערה 10], או שיפסיק מעט בין תיבת "לשחיטה" לבין "ואני אכנס..". כפי שהוא בסידורים שלנו.

ד. מי שעושה כפרות גם לבני ביתו, יסובב תחילה עבור עצמו, קודם שיסובב לבני ביתו, כדי שיבוא זכאי ויכפר על החייב¹¹ [ולא החייב על החייב].

מאשר ליתן את העוף עצמו לעניים, שלא לביישם על כך שנאלצים לאכול את העופות שנשחטו לכפרה⁸]. ויש הנוהגים כיום לקיים את מנהג הכפרות על ידי צדקה בשווי של תרנגול עבור כל אחד מבני המשפחה, ומסובבים את מעות הצדקה מעל הראש כדרך שנוהגים בתרנגול, וכל אחד יעשה כמנהגו.

ג. בנוסח הכפרות יאמר: "זה חליפתי, זה תמורת, זה כפרתי..". שזהו ראשי תיבות חת"ך - שמו של המלאך הממונה על החיים⁹. אח"כ יאמר: "זה התרנגול ילך לשחיטה", ואם

טבילה ערב יום כיפור

פורשים מגבת על הרצפה, והנלקה כורע על ברכיו וידיו על המגבת [כשפניו לצפון ואחוריו לדרום], והמלקה משתמש בחגורה, ונותן מכה קלה [ממש כמו נגיעה בלבד] על כתף ימין הנלקה, ואחר כך על כתף שמאל ושלישית באמצע. ובכל "הכאה" אומרים [המלקה והנלקה] תיבה אחת מן הפסוק "והוא רחום יכפר עוון.." [תהילים עח, לח]. נמצא שחוזר על סדר הפסוק ג' פעמים (שיש בו 13 תיבות, וג' פעמים סה"כ 39).

וכך היו עושים במהירות האחד לשני כסדר זה. ח. אדם שמכל סיבה שהיא אינו מסוגל ללכת לטבילה במקווה, לכל הפחות שימטיר על גופו תשעה קבין מים [12.5 ליטר]. יעמוד זקוף תחת הברז במקלחת, ידיו על ליבו כדרך שעומדים לתפילה, ויפתח את זרם המים

ה. נוהגים לטבול ערב יום כיפור¹², ומקפידים ביותר על טבילה זו [אף מי שלא נזהר בטבילה כל השנה]. זאת מכמה טעמים: 1- ע"מ להיטהר לקראת היום הקדוש. 2- בדומה לטבילת גר, כך לפני יום כיפור כאשר כולם חוזרים בתשובה והם כמו גרים, צריכים טבילה לשם תשובה. ולכן נהגו להקפיד לטבול שלוש טבילות, כמו טבילה לגרות¹³.

ו. לפני הטבילה, נוהגים לקבל "מלקות"¹⁴. מספר המלקות 39 כמספר המלקות שהיו נהוגות בזמן שבית המקדש היה קיים, זאת כהתעוררות לשוב בתשובה על החטאים ובכדי לשבור את אטימות הלב לקראת היום הגדול והקדוש.

ז. גם חסידים ואנשי מעשה מיהודי גיאורגיה היו נוהגים במלקות אלו, אופן עשיית המלקות: לפני הכניסה למקווה [בחדר החיצון] היו

8 מהר"ל הל' ערב י"כ, עמ' שיד; מג"א סתר"ה סק"ד; שו"ע הרב ס' תרה, ד.

9 שו"ע הרב שם סע' א. בא"ח ש"א פ' וילך ס"ב; משנ"ב ס' תרה ס"ק ג.

10 יש נוסחאות בהן כתוב: "ואני אכנס לחיים טובים..". וכו'. וכיון שהדבר יכול להשמע כאילו אומר: "זה התרנגול ילך לשחיטה ואני" - חס ושלום, על כן ראוי לומר "ואכנס אני..". וכו'. אבל אם משום כך, אפשר גם להפסיק מעט בין תיבת "לשחיטה" לתיבות "ואני אכנס..". ואין צורך לשנות הנוסח משום כך.

11 כף החיים ס' תרה אות טז.

12 שלחן ערוך תרו, ד.

13 שו"ע הרב ס' תרו סע' יא, ושם סע' יג. ומשנ"ב שם ס"ק כט.

14 שו"ע הרב ס' תרו סע' יא.

וישהה תחתיו כדקה וחצי (90 שניות) ועולה לו במקום טבילה¹⁵.

מנחה ערב יום כיפור

שמצוות הוידי היא רק ביום הכיפורים עצמו, תקנו לומר גם בערב יו"כ לפני הסעודה, מחשש שמא תזיק הסעודה לאדם מרוב אכילתו ולא יתוודה, ע"כ תיקנו חכמים שהאדם יתוודה אף קודם הסעודה¹⁶.

ט. מקדימים להתפלל מנחה, בעוד היום גדול [ועדיף לאחר קצת אחרי 3 אחה"צ], ובסוף תפילת שמונה עשרה בלחש אומרים את כל סדר וידי של יום הכיפורים מאות א' עד ת', כפי שמופיע בסידורים. **ואין מנהגינו לומר גם את הנוסח שמאות ת' עד א' [אף שבסידורי ארץ ישראל כתבו כדעת המקובלים זיע"א].** ואף

אכילה ערב יום הכיפורים

כלומר, אם אוכל ביום רגיל 2 סעודות, עליו לאכול בערב יו"כ 4 סעודות. ואינו חייב לאכול לחם בכל סעודה וסעודה, אלא יכול לאכול בבוקר ארוחה חלבית קלה עם לחם, ובצהריים יאכל עוד דבר מה שיחשב לסעודה, ולאחר מכן יאכל סעודה בשרית אחרי מנחה, ולבסוף סעודה מפסקת. וישכיל לחלק את סעודותיו באופן שלא יגיע לידי אכילה גסה, אלא יאכל די צרכו בכל פעם, אך לא יותר מדי שיפריע לסעודה הבאה. **ונהגו יהודי גיאורגיה לאכול ערב יום כיפור 7 פעמים [בסעודות קצרות]¹⁹, כמות הנחשבת לסעודה, מבלי להגיע לאכילה גסה כמובן].**

י. מצווה לאכול ערב יום הכיפורים ולהרבות בסעודה, ולמדו זאת חכמים מן הכתוב: **"וְעֲנִיתֶם אֶת נַפְשֵׁיכֶם בַּתְּשֻׁעָה לַחֹדֶשׁ בְּעֶרְבַּ מַעֲרַב עַד עֶרְבַּ וְגו' (ויקרא כג, לב),** ואינו מובן, מדוע נקט הכתוב 'בתשעה לחודש'? וכי בתשעה מתענים? הלא בעשירי מתענים! אלא לומר לך: כל האוכל ושותה בתשיעי, מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשיעי ועשירי. כלומר, הקדוש ברוך נותן לנו ברוב רחמי וחסדיו את היום התשיעי בו מצווה אותנו לאכול ולשתות ומחשיב לנו את האכילה כתענית. לכן מצווה להרבות באכילה ושתיה ביום זה, שנקבל שכר כאילו התעננו¹⁷.

יב. גם נשים חייבות במצווה האכילה ערב יום הכיפורים, על כן גם הן יראו לנכון להרבות כפי

יא. כמות האכילה המינימלית היא פי שניים מכמות הסעודות שאוכל אדם זה ביום רגיל¹⁸.

15 ע"פ הרמ"א בס' תרו"ס"ד. עצה זו טובה גם לכל השנה, לגבר שזקוק לטבול כדי לסלק טומאה בלבד, ולא יכול ללכת למקווה. וראה גם בן איש חי (שנה ראשונה, פ' ניצבים ס"ג) תיקון נוסף באמצעות 'נטילת ידים' [באם אין לו זמן גם לבצע את האמור לעיל].

16 יומא פז, ב. שו"ע תרו, א.

17 שלחן ערוך תרו, א. ושו"ע הרב שם ס"א, ומשנ"ב שם ס"ק א. ואף שבשו"ע מצדד שזו מצווה מדרבנן, מכל מקום הרבה פוסקים כתבו שהיא מן התורה ממש (מג"א תק"ע ס"ק ט; משמעות שו"ע הרב תרו, א; משנ"ב תרו ס"ק א ועוד). ובמשנ"ב שם מוסף שגם השתיה מצווה מן התורה, ולא רק האכילה.

18 בן איש חי, שנה ראשונה פ' וילך אות א. כף החיים ס' תרו ס"ק ב.

19 ומסופר על המהר"ל דיסקין, שערב יו"כ היה הולך עם שקית צימוקים, והיה אוכל צימוק אחר צימוק במשך היום. באמרו שכל אכילה ואכילה [אפי' הקטנה ביותר] מצווה היא, ובאופן זה הוא אוסף הרבה מצוות ערב יום כיפור.

יכלתן בסעודות ביום זה באופן מושכל²⁰.

את הליחה בגרון, ולפיכך יש להמנע מאכילת **שומשומים ואגוזים** [הכוונה בפני עצמם, אך אם מעורבים בסלט וכדומה ומהווים רק מרכיב בתוך המאכל אין בעיה לאכלם].

יג. נוהגים לאכול **בשר** בסעודה המפסקת, ודוקא **בשר עוף** הקל לעיכול, אבל **בשר בהמה** עדיף שלא לאכול, שהוא קשה לעיכול ויכול להביא לידי קרי ביו"כ ח"י²¹.

טז. האוכל סעודה מפסקת מבעוד היום גדול, והפסיק אכילתו כשעה לפני השקיעה, **לכתחילה** עליו להתנות [בדיבור או במחשבה לפחות] שגם לאחר ברכת המזון הוא יוכל לאכול ולשתות עוד, שאם לא כן - נחשב שקיבל על עצמו את התענית בכך שבירך ברכת המזון וסיים אכילתו. **בדיעבד**, גם אם לא התנה כן, יכול להמשיך לאכול ולשתות עד סמוך לשקיעה²⁴ [ולא עד השקיעה ממש, שהרי צריך להוסיף כמה דקות מחול על הקודש, לקיים מצוות 'תוספת יום כיפור'].

יד. כמו כן, אין לאכול בערב יו"כ - **שום ביצים**, **מאכלי חלב** [ורק בסעודת שחרית נהגו לאכול חלבין] או כל דבר המחמם את הגוף ויכול להביא לקרי ח"י²².

טו. **דגים** כיון שהם מחממים את הגוף אין לאכלם בסעודה המפסקת, אלא יאכלם בשעות הצהריים (11:00-13:30) ויש בזה אף סגולה לעשירות²³. **ובגיאורגיה יש שנהגו לאכול את הדגים בארוחת הבוקר כהמלצת הבן איש חי ועוד אחרונים.** ואין לאכול כל דבר שמגביר

צדקה ערב יו"כ וברכת הבנים

את בניו ובנותיו ב"ברכת הבנים", כיון שאז חלה עליו כבר קדושת היום, ושערי רחמים נפתחים וניתן לפעול ישועות²⁶. והילדים נהגו לבקש מחילה מהוריהם.

יז. אף שבכל יום מ'עשרת ימי תשובה' מצווה להרבות בצדקה, בערב יום כיפור מרבים בצדקה באופן מיוחד! ומובא בשם הבעל שם טוב הקדוש שאמר: "מצלילי המטבעות המשקשקים בקערות האוספים לצדקה, מתפרדים המקטרגים"²⁵.

יח. לפני כניסת יום הכיפורים, קודם ההליכה לבית הכנסת, נהגו יהודי גיאורגיה שהאב מברך

20 חזון עובדיה, ימים נוראים עמ' רלא. ויש להתכוון בשעת האכילה לקיים המצווה של אכילה בערב יום כיפור, שאם לא כן נראה שסתם אוכל לתאבון – והרי מצוות צריכות כוונה (בפרט באותן המצוות שלא ניכר מתוכן שמקיים מצווה בדוקא).

21 משנ"ב ס' תרד ס"ק טז.

22 שלחן ערוך תרד, ד ורמ"א שם.

23 פסקי תשובות ס' תרד עמ' רנד הערה יד.

24 ע"פ שו"ע ס' תרח ס"ג, ומשנ"ב ס"ק יב שם.

25 גנוי נסתרות, ע' לד. בעש"ט על התורה לר"ה ויו"כ אות מה.

26 מטה אפרים, ס' תריט ס"ק ב.

זמני כניסת ויציאת הצום

ירושלים	תל אביב	חיפה	באר שבע	
17:55	17:53	17:54	17:54	כניסת הצום
18:57	18:58	18:57	18:58	צאת הצום

הדלקת הנרות

כיפור נרות כמספר בני הבית [ויש המוסיפות אף כמספר הנכדים והנכדות] ובגיאורגיה היו מכינים מקום מיוחד לשם כך על גבי איצטבא וכדומה שהיו מניחים עליו חול ותוחבים את הנרות לתוך החול להעמידן. זאת מלבד הנרות שמדליקות לכבוד יו"ט, והנרות שמדליקין בנפרד לע"נ הנפטרים. כמובן שנרות אלו יש להדליק לפני הדלקת הנרות לכבוד יום הכיפורים והברכה עליהן, שאחרי הדלקת הנרות של יום כיפור כבר קיבלו על עצמן איסור מלאכה, ואסור להן עוד להמשיך להדליק נרות.

יט. מצווה להדליק נרות לכבוד יום הכיפורים, כדרך שמדליקים בכל ערב שבת ויו"ט. ומנהג אמותינו הקדושות שמדליקות ואחר כך מברכות²⁷ שני ברכות: "אשר קידשנו במצוותיו וציוונו להדליק נר של יום הכיפורים", ובנוסף ברכת "שהחיינו". וכיון שנשים מקבלות על עצמן את קדושת היום בהדלקה, וכבר בירכו שהחיינו, על כן לא יברכו שוב עם הקהל בבית הכנסת בתפילת "כל נדרי", ולאחר הדלקת הנרות אסורות במלאכה ובכל שאר איסורי יום הכיפורים²⁸.

כ. מנהג נשות עדתינו, שמדליקות בערב יום

רביעי, י תשרי ליל יום כיפור (04.10.2022)

"כל נדרי" / ברכת שהחיינו / ותפילת ערבית

סליחה זה מזה, ולאחר מכן מתחילים 'כל נדרי'²⁹.

כב. מנהג ישראל למכור את פתיחת הארון להוצאת הספרים לתפילת כל נדרי, וכן יש חשיבות רבה בקניית הזכות להוצאת 'ספר ראשון' (האר"י הקדוש³⁰), או אחד מן הספרים

כא. מנהג יהודי גיאורגיה ללבוש לבנים ולהתעטף בטלית, וכך להגיע לבית הכנסת לתפילת כל נדרי וערבית ליו"כ. ונהגו שלפני פתיחת הארון להוצאת הספרים לכל נדרי, היה רב הקהילה דורש לציבור בחשיבות בקשת סליחה ומחילה מהחבר, והציבור היו מבקשים

27 וכבר נתבאר מקור המנהג ע"פ הפוסקים בחוברות הקודמות (לשבועות ור"ה).

28 מטה אפרים ס' תרי ס"ה.

29 וראה לעיל הערה 4 בשם הבן איש חי.

30 פרי עץ חיים, שער היום כיפור תחילת פרק ב.

על כל פנים.

החזן, כדי שיוכלו לענות אמן על ברכתו.³²

כה. מתפללים ערבית של יום הכיפורים, ובכל התפילות של יו"כ אומרים "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" בקול רם.³³ **עוד נהגו בגאורגיה, שבכל התפילות במהלך יו"כ עומדים ליד השליח ציבור שני "סומכים" העוזרים לו באמירת הסליחות לאחר התפילה.**

כו. יש מהציבור בגאורגיה שהיו נשארים בלילה בבית הכנסת לאחר תפילת ערבית, והיו אומרים תהילים או לומדים מסכת יומא, וכן קטעים מספר הזוהר במעלת היום הקדוש. **וחכם יעשה בדעת שלא להחסיר שעות שינה ואז להירדם ח"ו למחרת ביום הקדוש.**

כג. בתפילת 'כל נדרי' אנו מתנים על כל הנדרים שנדוד בשנה הנכנסת - שיהיו בטלים ומבוטלים, ובכך נמנע מלהיכשל באיסורי נדרים החמורים. וכיון שהמעמד הוא כ'התרת נדרים', לכן נהוג שמצטרפים עוד שני אנשים העומדים לצדו של שליח הציבור [עם ס"ת בידם], בכדי שלא יטעו הרואים ויסברו שניתן להתיר נדרים ביחיד.³⁴

כד. בסיום כל נדרי, מברכים "שהחיינו", כפי שמברכים שהחיינו בכל החגים בעת הקידוש. וכיון שביום הכיפורים אין קידוש, מברכים החזן והקהל ברכת שהחיינו בבית הכנסת. החזן מתחיל, והקהל עמו [בלחש] ומסיימים לפני

איסור מלאכה ביום כיפור ודין המשת העינויים

לא תעונה.. ונכרתה" (ויקרא כג, ט). ובלשון התורה 'עינוי' סתם הוא מניעת אכילה ושתייה, ככתוב: "ויענך וירעיבך ויאכילך.." (דברים ח, ג). אלא שגם מניעת שאר הדברים נחשבים לעינוי, ואף מהם צריך להמנע שנאמר "שבת שבתון", כלומר שיש לשבות אף משאר הדברים שמניעתם מוגדרת כעינוי³⁵ (ולא רק מסתם עינוי של מניעת אכילה ושתייה).

כז. מצוות עשה לשבות ממלאכה ביום הכיפורים. שנאמר: "שבת שבתון הוא לכם" (ויקרא כג, לב). וכל המלאכות האסורות בשבת - אסורות גם ביום הכיפורים.³⁶

כח. מלבד זאת למדו חכמים מן המקראות, שיום כיפור אסור בחמישה דברים: 1- **אכילה** ו**שתייה**, 2- **רחיצה**, 3- **סיכה**, 4- **נעילת הסנדל**, 5- **תשמיש המיטה**. ככתוב: "כל הנפש אשר

31 שלחן ערוך הרב תרי"ט, ד.

32 שלחן ערוך תרי"ט, א (ע"פ עירובין מ, ב). והנשים שבירכו כבר 'שהחיינו' בהדלקת הנר, לא יברכו שוב כעת (ראה לעיל בסעיף יט).

33 זאת על פי המדרש, שבשעה שעלה משה למרום, שמע את מלאכי השרת משבחים בכך את הקב"ה ואומרים: "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד", וירד ותיקן להם לישראל לומר כן בלחש, כאדם הגונב חפץ נאה מארמונו של מלך ונותנו לאשתו ומזהירה - אל תתקשטי בו אלא בצנעא בתוך ביתך. לכך כל השנה השבח הזה נאמר בלחש, אבל ביום הכיפורים שבני ישראל דומים למלאכים, אומרים אותו בקול רם (דברים רבה, פ"ב לו; שו"ע ס' תרי"ט ס"ב).

34 אלא שהעושה מלאכה בשבת, עובר על איסור סקילה, ואילו ביום הכיפורים עובר על איסור כרת (מגילה ז, ב; רמב"ם שביתת עשור, א, א-ב; שו"ע תרי"ט ס"ב).

35 יומא עד, א; שו"ע הרב תרי"א, ב.

איסור אכילה ושתייה

עליו נאמר: "ואך את דמכם לנפשותיכם אדרושי"⁴⁰.

לפיכך, חולי סכרת/ לב/ לחץ דם/ כליות/ מחלות זיהומיות המלוות בחום גבוה/ מחלות במערכת הנשימה/ חוסר דם והמוגלובין מתחת ל-9/ מחלות מוחיות (מיגרנה, מחלת הנפילה, חסימת עורק, אי ספיקה מוחית וכהנה ל"ע)/ ואף מחלות נפש (מצבי חרדה, פסיכוזה, מאניה ועוד) - **אינם יכולים לסמוך על עצמם ולצום!** אלא חובה גמורה עליהם לברר ולהיוועץ ברופא מומחה שיאמר להם האם מותר להם לצום וכיצד.

לג. אכילה בשיעורים: מי שהותר לו לאכול בשיעורים [כגון יולדת או חולה שהותר לו לאכול], עליו להכין מבעוד יום כוס מדידה שמדד בו מכבר את שיעור השתייה המותר (שאינו שובר בכך את הצום), וכן יכין את שאר המאכלים בכמות המותרת לו באכילה. **בנוגע למאכלים** - מותר לאכול עד נפח של **30 סיסי** (כשני שלישי פרוסת לחם פרוס), בהפרשים של **9 דקות**. ואם אכילה בשיעור זה לא מיישבת את הדעת, ניתן להוריד דקה ועוד דקה (לפי הצורך) עד הפרש של 2 דקות בין אכילה אחת לחברתה. אבל פחות מ-2 דקות אסור, שאז נחשב שאוכל את שניהם 'בכדי אכילת פרס', שזהו הזמן לצרף שני חלקי אכילה נפרדים ל'מעשה אכילה' ושיעור אכילה אחד. **בנוגע למשקים** - מותר לשתות משקה בכמות 40 סיסי בכל תשע דקות⁴¹. ובשעת הצורך ניתן להוריד להפרשים של **שבע דקות**. עד להפרש

כט. אכילה ושתייה: גם **חולה**, כל זמן שאינו בסכנת חיים, חייב להתענות בצום יום כיפור³⁶. ואף נשים **מעוברות, יולדות או מניקות**, חייבות לצום³⁷. אלא שיולדת, עד ג' ימים - פטורה מן הצום, ועד שבוע תלוי בהרגשתה [אם אומרת שצריכה לשבור הצום או לא], ואחרי שבוע מהלידה כבר צריכה לצום³⁸. ואשה **מינקת**, כאשר התינוק יונק הנקה מלאה, והתענית עלולה להזיק למאכל התינוק, תתייעץ עם רב מורה הוראה כיצד עליה לנהוג.

ל. ילדים קטנים: אין צורך לחנך את הילדים להתענות לפני גיל 10-9 [ולכן לא יפה עושים אותם אלו שמונעים מילדיהם לאכול או לשתות בליל יום כיפור, ואם הם רוצים יכולים לאכול או לשתות]. וגם מגיל זה יתענו רק 'לשעות' ולא את כל הצום. ואף על בנים בגיל 12 או בנות בגיל 11 אין צורך להקפיד שיתענו יום שלם³⁹.

לא. דין חולה: אם חושש שהצום עלול לסכן את בריאותו, עליו להיוועץ מס' ימים מראש עם רופא, ולברר האם מותר לו להתענות? ואם כן האם כל היום או רק חלק? וכן האם מוכרח הוא לאכול ולשתות (או רק לשתות גם מספיק)? וכן האם צריך דווקא לאכול הרבה או שאכילה בשיעורים (כמבואר להלן סעי' לג) גם תספיק? וינהג כעצת הרופא.

לב. ספק סכנה: בכל מקום בו האדם מסופק, האם מניעת האכילה או השתייה תביא אותו לידי סכנה, עליו לאכול ולשתות [לשיעורים, כמבואר להלן] ואל לו להחמיר על עצמו ואף אסור לו להחמיר על עצמו, ואם מחמיר ומסתכן

36 שו"ע תריח, א.

37 שו"ע הרב תריח, א.

38 שם, סעיף ד.

39 שו"ע סי' תרטז ס"ב, ושו"ע הרב שם סעי' ו, יא; ומשנ"ב שם ס"ק ט; הליכות שלמה (להגרש"ז אויערבך זצ"ל) עמ' צג; חזון עובדיה עמ' שלח.

40 שו"ע הרב תריח, יא; ומשנ"ב שם ס"ק ה; חזון עובדיה ימים נוראים עמ' רפח; ואין בזה שום היתר ולא מידת חסידות (שו"ת הרדב"ז ח"ג סי' תמד).

41 שו"ת חת"ס, ח"ו ס"ז טז. וניתן למדוד השיעור בכוס דיסאי לתינוק, או במזרק.

טובים שמזכיר בהם יעלה ויבוא⁴⁴. ויאמר: "ביום הכיפורים הזה, ביום סליחת העוון הזה".

אבל בנוגע לקידוש אף שנאלץ החולה לאכול - אינו מקדש לפני כן. שלא תיקנו לערוך קידוש אלא בזמן שהוא 'זמן אכילה לכל' ולא בזמן תענית⁴⁵.

של 2 דקות וחצי⁴² - במקרים קיצוניים. אכילה ושתיה לא מצטרפים.

לד. דין ברכת המזון וקידוש לחולה שאוכל בשיעורים: אם אכל כשיעור שמתחייבים בו ברכה אחרונה⁴³, עליו לברך ברכת המזון ואף להזכיר "יעלה ויבוא" בברכתו, כדין שאר ימים

איסור רחיצה

רחיצה של תענוג⁴⁶.

לז. אסור לנגב הידיים או הפנים במגבונים לחים ביום כיפור, משום איסור רחיצה. אך אם המגבונים אינם ספוגים בשיעור "טופח על מנת להטפח"⁴⁹ [כי הוציא אותם מאתמול מהאריזה המקורית שלהם, והתייבשו קצת] - ורוצה להעביר אותם על פניו ידיו ורגליו, מותר⁵⁰.

לה. אסור לרחוץ ביו"כ אף לא חלק מגופו בין בחמין ובין בצונן⁴⁶. ובנטילת ידיים של הבוקר, או כאשר יוצא מבית הכסא, יטול ידיו במים עד קשרי אצבעותיו בלבד⁴⁷.

לו. האמור עוסק רק ברחיצה לתענוג, אבל אם התלכלכו ידיו (החליף לתינוק וכדומה), או ירד לו דם מחוטמו וכהנה, מותר לו לרחוץ את מקום הלכלוך! שלא אסרו העברת זוהמה, אלא רק

איסור נעילת הסנדל

לט. מותר לנעול נעלי נוחות העשויים מחומרים אחרים, כגון קרוקס, או כל נעל מבד או פלסטיק אפילו עבה, שלא מרגישים את קושי הקרקע כשהולכים איתם, ואין בכך איסור⁵¹.

לח. אסור לנעול נעלי עור, בין אם החלק של העור בסוליה או בחלק העליון של הנעל⁵¹, ולא רק לצאת עם זה, אלא גם בביתו אסור⁵².

42 שו"ת אגרות משה, ח"ד סי' מא.

43 לכל הפחות שאכל כזית (27 גרם) תוך 4 עד 7 דקות, אבל אם אכל כ-25 גרם בלבד, והפסיק בין אכילה לאכילה יותר מ-7 דקות, אין האכילות מצטרפות, ואינו יכול לברך ברכה אחרונה. ויש להזהיר על כך את הציבור, שלא יהיו ברכותיו לבטלה.

44 שו"ע סי' תריח, משנ"ב ס"ק כט. אך אם שכח ולא הזכיר 'יעלה ויבוא' כתב המשנ"ב שם שלא צריך לחזור ולברך, וכ"ה בחזון עובדיה ימים נוראים עמ' שח.

45 משנ"ב וחזון עובדיה שם.

46 שו"ע סי' תריג ס"א.

47 שם ס"ב.

48 שם ס"ג.

49 טופח על מנת להטפח פירושו - שאם מרטיב יד אחת, בכוחה להרטיב יד השנייה. אך אם רק הראשונה נרטבת, ואין בכוחה להעביר רטיבות ליד השנייה, אין זה בגדר 'טופח ע"מ להטפח'.

50 ע"פ שו"ע סי' תקסד, משנ"ב ס"ק ט.

51 שו"ע סי' תריג, במשנ"ב ס"ק ה; כף החיים שם ס"ק י.

52 שו"ע הרב תריד, ג.

53 מלשון השו"ע סי' תריד ס"ב, משמע שכל האיסור בנעלי עור דווקא, משום שרק הם נקראים 'נעל' (ככתוב - יחזקאל טז, י: "ואנעלך תחש"), משא"כ הנעשויים מחומר אחר נקראים 'בגד' (משנ"ב שם ס"ק ה). אבל המשנ"ב שם הביא שיש אחרונים מחמירים ואוסרים ללבוש נעליים שלא מרגישים בהם את קושי הקרקע, שכל התכלית באיסור נעילת נעלי עור הוא להרגיש את קושי הקרקע (שאו זה נחשב 'עינוי' לאדם) אבל אם אינו מרגיש

מ. יולדת תוך 30 יום ללידתה, וחולה, מותרים לנעול נעלי עור, כאשר יש להם צורך בדבר⁵⁴.

רביעי, י' תשרי בוקר יום כיפור (05.10.2022)

ברכות השחר ושהרית

לאחר סיום תפילת העמידה של שחרית, ובפיוט המתאר את העקדה אף תרגמוהו לשפה הגאורגית לעורך הלבבות.

מד. עולים לתורה 6 קרואים, חוץ ממפטיר (ונהגו בקהילותינו לקנותו בדמים מרובים), ואין מנהגינו להוסיף על מנין הקרואים, כבכל יו"ט וכך גם ביום כיפור.

מא. מנהג יהודי גאורגיה להשכים מוקדם לבית הכנסת לתפילת שחרית, ויש לציין כי בתי הכנסת היו מלאים מפה לפה [כפי שניתן להבחין בכך גם בימינו ב"ה].

מב. בברכות השחר, אין אומרים את ברכת "שעשה לי כל צרכי" (משום האיסור בנעילת נעלי עור).

מג. נהגו להרבות בפיוטים לעורך הלבבות

חמישי, יא תשרי (05.09.2022)

מוצאי יום הכיפורים/ ערבית/ והבדלה

להזהיר את הציבור, שאדם שהבדיל כבר בבית הכנסת, אינו יכול להבדיל עבור הנשים בביתו, ואם מעוניין להבדיל לאשתו בבית, עליו לכוון בהבדלה בבית הכנסת שאינו רוצה לצאת ידי חובה⁵⁶ [לפיכך גם אסור לו לאכול אחרי הבדלה זו, שהרי לא יצא בה ידי חובה אם כיון כן].

מה. מתפללים ערבית כרגיל, וקודם הבדלה צריך ליטול הידיים ג' פעמים לסירוגין עד פרק הזרוע, ורוחצים הפנים והפה⁵⁵.

מו. סדר ההבדלה: ברכת היין, בורא מאורי האש, הבדלה. ואין מברכין על הבשמים. ויש

את קושי הקרקע אסור. לדבריהם היה עלינו לאסור נעילת נעלי קרוקס וכדו', שהם נוחות לעיתים אף יותר מנעלי עור. אך גם המשנ"ב סיים שם שאין למחות ביד המקלים, והעיקר להקל בזה.

54 פסקי תשובות, ס' תריד סעיף ה.

55 מרן החיד"א בקשר גודל.

56 שלחן ערוך ס' רצו סעי' ז.

עשיית הסוכה במוצאי כיפור

שחרית⁵⁷.

מז. המדקדקין במצוות, מתחילין מיד במוצאי כיפור בבניית הסוכה, או לכל הפחות בהכנתה לבניה, ומסיימים לבנותה למחרת, אחרי תפילת

בברכת גמר חתימה טובה לכל בית ישראל

57 שו"ע הרב סוף ס' תרכה.

לע"נ אבינו סבינו וזקנינו

הרב חכם שלום בן שמשון והנה זצ"ל

נלב"ע בערב יום כיפור תשפ"א בעלות המנחה בין השמשות
מקושר בלוי"נ לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש
ותלמידו המבוהק של מו"ר חכם יעקב דברשוילי זצ"ל
אשר רבים ממנהגי יהדות גיאורגיה שבמהדורתנו קיבלנו ממנו

ת . נ . צ . ב . ה

לע"נ אמנו זקנתנו

מרת מרים בת ר' דוד ופנינה ע"ה

אשת ר' חכם שלום ז"ל ציקושוילי
נלב"ע ז' כסלו תשפ"ב

ת . נ . צ . ב . ה

לזכות החפצים בעילום שמים, לזכות משפחתם
וילדיהם, לברכה והצלחה בכל מעשה ידיהם,
בריאות איתנה וכט"ס

לעילוי נשמת

משה בן גבריאל רפאל הנולד מן תמר
דניאל בן מיכאל הנולד מן חנה דזנהשויילי
הרב חכם בן ציון רבי חכם שבתאי הנולד מן ציפורה זצ"ל
הרב החסיד ר' אליהו בן יצחק הנולד מן לאה
סוליקו תמרה בת יששכר הנולדת מן משו רחל אשת יוסף צבניאשויילי
דוד ישראל בן יוסף ותמר
דוד בן אברהם הנולד מן נטלה
חווה בת יעקב הנולדת מן פנינה אשת מיכאל
אייל סלאבין בן יצחק הנולד מן מרינה
דוד בן יעקב הנולד מן שרה
בן ציון בן שבתאי הנולד מן מרים
מרים בת חכם שבתאי הנולדת מן שרה אשת בן ציון
אברהם בן בן ציון הנולד מן מרים
מננה שמחה בת יצחק הנולדת מן מרים אשת אברהם
יעקב בן בן ציון הנולד מן מרים
שלום שליכו בן יוסף הנולד מן זילפה
לילה ציפורה בת מיכאל הנולדת מן רבקה
טומס קוז בן סמיון הנולד מן שרה
שלום משה בן גבריאל הנולד מן לובה
אומרי יונה בן שלום משה הנולד מן הצליחנא מח'וולה
יעקב בן יצחק הנולד מן רבקה
שרה בת יהושע הנולדת מן בת שבע אשת יעקב
שליכו (שלווה) בן יעקב הנולד מן שרה
שושנה שושיקו בת יעקב הנולדת מן שרה אשת בנימין
דוד בן גבריאל הנולד מן צ'אלה (שרה) פפיאשויילי
אהרון בן אליהו הנולד מן מרוסיה ממיסטולוב
בכור בן יהושע הנולד מן תמר